

Mustafa Imamović, *Knjiga pamćenja*, University press, Izdanja Magistrat, Sarajevo 2013. godine, 618.

Prikazati knjigu prof. dr. Mustafe Imamovića „*Knjiga pamćenja*“, a ne kazati nekoliko riječi o autorovom opusu, bilo bi nepotpuno jer je cjelokupni naučni rad ovog cijenjenog profesora, neodvojivi dio njegove ličnosti.

U proteklom periodu prof. dr. Mustafa Imamović je napisao i objavio kao autor ili koautor preko 30 knjiga i oko 600 članaka, rasprava, osvrti i prikaza. Najveći dio radova publikovan je u stručnim časopisima, kao i u drugim printanim medijima, a odnose se uglavnom na teme iz historije političkih i pravnih institucija Bosne i Hercegovine, te brojnih drugih historijskih pitanja sa prostora ex Jugoslavije. Veliku pažnju posvetio je političkom i kulturnom razvitku Bošnjaka, ali i pitanjima iz međunarodnih odnosa. Dio radova objavljen je i na engleskom, njemačkom, arapskom, turskom, perzijskom i albanskom jeziku. Prije dvije godine, profesor Imamović je otišao u penziju. No, to ne znači da je time prestao da se bavi načnim radom. Naprotiv. Sada je u zvanju emeritusa, te učestvuje u radu II i III stepena studija na Pravnom fakultetu u Sarajevu. I dalje je član redakcija više časopisa, te naučnog vijeća Instituta za istoriju u Sarajevu. Rezultat toga je i novo, nadamo se, ne i posljednje djelo Mustafe Imamovića „*Knjiga pamćenja*.“

Kao i u prethodnoj studiji „*Knjige i zbivanja*“, objavljenoj 2008. godine, i „*Knjiga pamćenja*“ objavljena je u izdanju Univer-

sity pres – izdanja, edicija knj. 5 Magistrat Sarajevo 2013. godine. Na 618 strana, prof. dr. Mustafa Imamović je uvrstio 57 izabranih radova koje je napisao i ranije objavio u brojnim stručnim, naučnim i drugim publikacijama u vremenskom periodu od 1964. do 2006. godine.

Kako u uvodnom dijelu autor ističe: „*Svi tekstovi ovdje su donijeti kao i u slučaju „Knjige i zbivanja“, pravopisom i jezičkim izrazom u kojima su izvorno objavljeni*“. Izabrani radovi su donešeni hronološkim redom po godinama kada su publikovani. Isto tako, pažljiviji čitalac može primijetiti da su za pojedinu godinu, ili godine, uvršteni jedan do dva rada, kao što je to slučaj za 1964., 1965., 1970., 1997. ili 2000. godinu, a u nekim drugim od tri do pet, kao što su 1974., 1977., 1990., 1991. (5), 1994. 2002., 2003. godine. Kada pogledamo vrijeme objavljivanja više članaka, možemo primijetiti da je to bilo u godinama nekih značajnijih događaja koji se odnose na priznavanje Bošnjaka, koji su pisani kao narod pod imenom Muslimani, do 1993. godine kada im je vraćeno njihovo tradicionalno ime kojim su se stoljećima nazivali, ili su to značajniji historijski događaji iz dalje ili bliže prošlosti Bosne i Hercegovine.

Upravo to i govori koliko je profesor Imamović kao intelektualac širokih vidika uvijek na vrijeme reagirao svojim radovima. U stvaralačkom opusu od 60-tih godina XX stoljeća, profesor Imamović nije dozvolio

da prođe neki značajniji historijski događaj, a da tom prilikom ne napiše rad.

To se vidi i iz donešenih članaka u ovoj knjizi. Već prvi rad iz 1964. godine bio je posvećen početku Prvog svjetskog rata i naslovljen sa „*Pre pedeset godina jula 1914. – počeo je I svetski rat*“ (str. 1 – 7). Među radovima, koji su svojevremeno izazivali veliku čitalačku pažnju, bilo je više Imamovićevih radova koji su u vrijeme objavljivanja, među brojnim intelektualcima izazivali veliku pažnju, a i danas ne gube na svojoj važnosti. To su: „*Arapi i Jevreji*“, rad koji je objavljen u *Odjeku* 1968. godine (str. 23-32), „*Temelji mudrosti o uređenju svijeta Hasana Kafije Pruščaka*“, objavljen također u *Odjeku* 1970. godine (str. 41-45), „*Islamski koncept države*“, objavljen u *Prilozima za orijentalnu filologiju* 1974. godine (str. 92-104); „*Faktori bosansko-hercegovačke posebnosti u okviru Austro-Ugarske Monarhije*“, objavljen 1977. u časopisu Pravnog fakulteta u Sarajevu 1977. „*Opredjeljenja*“, te posebno rad „*Panislamizam i „panislamizam*“, objavljen 1982. u „*Odjeku*“, (str. 221-228).

Posebnu pažnju prof. dr. Mustafa Imamović je posvećivao do tada nedovoljno poznatim historijskim stranicama Bosne i Hercegovine i Bošnjaka. Do zadnje decenije XX stoljeća, a i kasnije, malo je bilo profesora i naučnih radnika iz Bosne i Hercegovine, kao i drugih republika tadašnje SFRJ, koji su se javno usudili pisati o, kako se govorilo „škakljivim“ temama. Među takvim bili su i Imamovićevi radovi: „*Pregled istorije genocida nad Muslimanima u jugoslovenskim zemljama*“, objavljen u *Glasniku Rijasete Islamske zajednice u SFRJ* 1991. godine (str. 327-345); „*Agresija na Bosnu i Hercegovinu i njene neposredne posljedice*“, koji je kao referat podnešen na istoimenom skupu u Sarajevu 1996. godine, a godinu dana kasnije štampan u istoimenom Zborniku (str.

469-480); *Bošnjaci*“ (str. 503-511) i „*U krugu turske magije: islam, muslimani i udžbenici historije*“ štampan u časopisu „*Ljudska prava*“, Sarajevo 2006. godine (str. 959-601).

Međutim, u „*Knjizi pamćenja*“ su i radovi koji se odnose na vremenski period od srednjeg vijeka, pa sve do savremenog doba. To se vidi i po naslovima: „*Propisi o robovima u Dubrovačkom statusu iz 1272. godine*“ koji je objavljen u „*Zborniku radova iz pravne istorije posvećene Albertu Vajsu*“, Beograd 1966. godine (str. 11-22), „*Istorijski korijeni albanske spoljne politike*“, objavljen 1987. u časopisu „*Ideje*“ (str. 229-242), „*Četrdesetpet godina od zasjedanju ZAVNO-BIH-a*“, *Glasnik Pravnog fakulteta u Sarajevu*, XXXVI, Sarajevo 1989. godine (str. 259-267), „*Bosansko-muslimanska dijaspora u SAD*“, u Zorniku radova, „*Migracije i Bosna i Hercegovina*“, Sarajevo 1990. godine (str. 307-315), „*Državnost i granice Bosne i Hercegovine*“, Beograd 1992. godine (str. 385-394), pa sve do radova „*ZAVNOBiH kao izraz državno-pravnog kontinuiteta Bosne i Hercegovine*“, objavljen u časopisu *Ljudska prava*, Sarajevo 2003. godine (str. 566-569), te „*Anti-fašizam i Bosna i Hercegovina kao država*“, objavljen također u časopisu *Ljudska prava*, Sarajevo 2005. godine.

U knjizi su uvršteni i radovi koji se odnose na pojedina mjesta i istaknutije ličnosti. Svi oni skupa kao u nekom prelijepom mozaiku sa brojnim raznobojnim kockicama koje kao cjelina govore o širini, informisanosti, naučnoj utemeljenosti i edukaciji kojima se čitajući ih pojedinačno ili sve skupa u ovoj knjizi, obogaćujemo i upotpunjemo svoje znanje o prošlosti Bosne i Hercegovine, Bošnjacima, Islamu, istaknutijim pojedincima, te drugim znanim ljudima, događajima, kako u našoj zemlji, tako i u regionu, te diljem svijeta. Zajedno sa ranije objavljenom „*Knjigom i zbivanja*“, i „*Knjigom*

pamćenja“ na jednom mjestu se našao najveći i najznačajniji broj radova, priloga, osvrti koje je prof. dr. Mustafa Imamović napisao i u brojnim publikacijama štampao u proteklih pet decenija. To je izuzetno korisno za ljude koji se bave naučnim radom, a koji sada ne moraju tragati za pojedinim profesorovim radovima koji su uvršteni u

ovim knjigama. No, isto tako je ova, kao i prva knjiga, korisna i za sve druge koji se interesuju za određena historijska dešavanja Bosne i Hercegovine, prošlosti Bošnjaka, ali i mnogih drugih zbivanja iz bliže i dalje prošlosti, te pravne tematike ■

Enes Pelidija

Historijska traganja br. 10. Sarajevo: Institut za istoriju, 2012, 260.

U izdanju Instituta za istoriju u Sarajevu, početkom godine izašao je iz štampe novi broj *Historijskih traganja*. Jubilarni deseti broj je dokaz da ovaj časopis, nastao sa ciljem proširenja izdavačke djelatnosti Instituta, ima kontinuitet. Sadržaj ovog broja *Historijskih traganja* čini pet radova, od kojih su dva pregledna, a tri izvorna naučna rada.

Prvi rad, “Demistificiranje etniciteta”, autora Marka Pijovića je rad usmjeren ka raspravi o etničkom identitetu u sklopu problematike historijskih identiteta. Pijovićev rad po obimu zauzima više od polovine časopisa. Na preko 140 stranica teksta (str 9-153), od čega je sam spisak literature na skoro 17 stranica, ovaj rad je, po meni, zaslužio zasebnu monografiju.

Na početku rada Pijović najprije objašnjava pojmove koji se često koriste kako u samom radu tako i u drugim radovima, koji se bave pitanjem identiteta. Autor objašnjava značenje, korištenje i probleme koje uzrokuje korištenje pojmova poput *naroda*, *zajednice*, *srodstva*, *etnonima*, *etnogeneze*, *etnohistorije*, *plemena* i *etnosa*. U nastavku teksta autor analizira porijeklo i značenje riječi *ethnos* te zaključuje kako u

današnjem periodu riječ *ethnos* ima drugo značenje u odnosu na period antike kada se ta riječ prvi put javlja, tj. kako postoji nesklad između današnje upotrebe i značenja te riječi i njezine upotrebe i značenja u prošlosti. To je ujedno i jedna od osnovnih crta čitavog rada, nesklad između “znaka” i “označenoga” riječi *ethnos*. Po Pijovićevom mišljenju koncept “etničkog” treba u potpunosti izbaciti iz upotrebe pri raspravi o identitetu iz dva osnovna razloga: širokom izvornom značenju te riječi i činjenici da ta riječ predstavlja sinonim za termine koji su već u upotrebi poput “naroda”. Problem korištenja riječi *ethnos* je između ostalog i činjenica da je usljed manjkavosti ovog pojma, u pogledu nejasnosti njihovog značenja, došlo do čitavog niza zloupotreba i krivih tumačenja ovog pojma od strane političara i onih koji su koristili ovaj termin u cilju homogenizacije ljudi.

U nastavku rada Pijović raspravlja o kriterijima koji se koriste za konceptualiziranje kategorije etničkog. To su između ostalih, kultura, jezik, osjećaj solidarnosti, osjećaj o zajedničkom porijeklu, teritorij i sl. Pijović zaključuje da svi kriteriji izuzev osjećaja o zajedničkom porijeklu djeluju